ସଂପ୍ରସାରଣ ପୁସ୍ତିକା-୨୦୧୪

ସ୍ଥାୟୀ ରୋଜଗାର ପାଇଁ ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀ

ଲେଖକ ଓ ସଂପାଦକ

ଡ଼ଃ. ବିନୀତା ଶତପଥୀ
କୃଷି ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ବିଶେଷଜ୍ଞ

ଡ଼ଃ. ଦେବବ୍ରତ ପାଣିଗ୍ରାହୀ
କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସଂଯୋଜକ

ଶ୍ରୀ ତୀର୍ଯ୍ୟକ କୁମାର ସାମନ୍ତ
କ୍ଷେତ୍ର ବିଜ୍ଞାନ ବିଶେଷଜ୍ଞ

କୃଷି ବିଜ୍ଞାନ କେନ୍ଦ୍ର, ଅନୁଗୁଳ

ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀ

କୃଷକ ପରିବାର ପାଖରେ ଯାହା ବି ସମ୍ବଳ ଅଛି ତାର ସଦୁପଯୋଗ କରି ସମଗ୍ର ପରିବାରର ଭରଣ ପୋଷଣ ସହିତ ସମସ୍ତ ଚାଷ କ୍ରିୟାକୁ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀ ବା ଫାର୍ମିଙ୍ଗ ସିଷ୍ଟମ କୁହାଯାଏ । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜମିରେ, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ କୃଷି ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ଆନୁସଙ୍ଗିକ କୃଷି ଯଥା ଉଦ୍ୟାନଭିତ୍ତିକ ପନିପରିବା, ଫଳ, ଫୁଲ ଚାଷ, ଘାସ, ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ, ଛତୁ, ମହୁ, ଜିଆ ଖତ, ମାଛ, କୁକୁଡ଼ା, ଗାଈ ଓ ବତକ ପାଳନ କରି ଉନ୍ନତ ମାନର ଖାଦ୍ୟ ପାଇବା ସହିତ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥାର ଉନ୍ନତି ଘଟାଇ ବେକାର ସମସ୍ୟା ଦୂର କରି ପରିବେଶକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାକୁ ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପଦ୍ଧତି କୁହାଯାଏ । ଏହା ଚାଷୀକୁ ଖାଦ୍ୟ, ପୁଷ୍ଟି ଓ ଆର୍ଥିକ ନିରାପତ୍ତା ଯୋଗାଇଥାଏ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ କୃଷିର ଏକ ପରିଦୃଶ୍ୟ

ଜନସଂଖ୍ୟା ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ବଢ଼ିବା ଯୋଗୁଁ ଖାଦ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟରେ ଅସନ୍ତୁଳନ ଦେଖାଦେଉଛି । ଫଳସ୍ୱରୂପ ଏକ ପାଖରେ ଖାଦ୍ୟ ଓ ଚାରାର ଦାମ୍ ବୃଦ୍ଧି ହେଉଛି ଓ ଆରପାଖରେ ଜମି, ଜଳ ଓ ଶ୍ରମ ମଧ୍ୟ କମି କମି ଯାଉଛି । ଜଳବାୟୁ ଓ ପରିବେଶରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯାଉଛି । ଉପରୋକ୍ତ କାରଣଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ କୃଷି ଉତ୍ପାଦକତା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଛି । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀର ଭୂମିକା ରହିଛି ।

ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

- ଖାଦ୍ୟ ନିରାପତ୍ତା
- ଚାଷୀର ଆର୍ଥିକ ମାନଦଣ୍ଡ ବୃଦ୍ଧି
- ମାଟିର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଉନ୍ନତି
- ପୂର୍ବ ଫସଲର ଜୈବିକ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶର ପୁନର୍ବାର ବ୍ୟବହାର
- ବିଭିନ୍ନ କୃଷି ଓ ଆନୁସଙ୍ଗିକ କୃଷିରେ ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି
- ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା
- କର୍ମ ନିଯୁକ୍ତି ସୁଯୋଗ
- ସମୁଦାୟ ଉତ୍ପାଦନର ଖର୍ଚ୍ଚରେ ହ୍ରାସ

ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀର ବିଭିନ୍ନ ଉପାଂଶ

- ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଚାହିଦା ପୂରଣ ପାଇଁ ଧାନ, ମକା ଆଦି ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ, ହରଡ଼, ମୁଗ, ବିରି
- ଆଦି ଡ଼ାଲି ଜାତୀୟ ଫସଲ, ଚିନାବାଦାମ, ରାଶି, ସୋରିଷ ଆଦି ତୈଳବୀଜ ଫସଲ
- ଚାଷ + ପନିପରିବା ଚାଷ
- ଫଳ ବୃକ୍ଷ ଚାଷ + ବନବୃକ୍ଷ ଚାଷ + ଜିଆଖତ ଉତ୍ପାଦନ
- ମାଛ ଚାଷ + ପନିପରିବା ଚାଷ + ଗୋଖାଦ୍ୟ ଚାଷ + ପଶୁପାଳନ
- ମାଛ ଚାଷ + ପୋଖରୀ ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ାରେ ବିଭିନ୍ନ ପନିପରିବା ଚାଷ
- ଧାନ + ପନିପରିବା + ଛତୁ ଚାଷ + ମହୁ ଚାଷ

ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱାରା କୃଷି ଓ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଚାଷ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଉତ୍ପାଦକତା ବୃଦ୍ଧି ସହିତ ମାଟି, ଜଳ ଓ ଜମିର ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ରହିଛି । ମାଟିରେ କାର୍ବନିକ୍ ପଦାର୍ଥର ମାତ୍ରା ବଢ଼ିଯିବା ସଙ୍ଗେ ଜଳ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବାର କ୍ଷମତାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯାଏ । ଫସଲ ଓ ପଶୁ ମାନଙ୍କର ଅବଶେଷର ପୁନଃବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ଜମିର ଉର୍ବରତା ବଢ଼େ ।

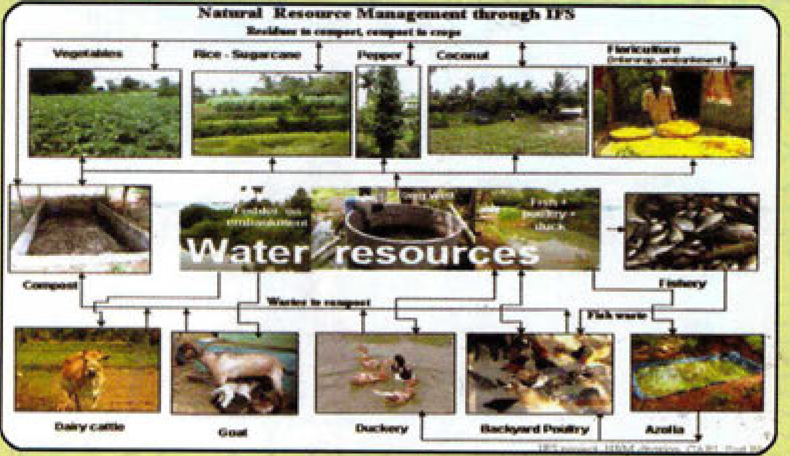

ଅର୍ଥାତ୍ ଖାଦ୍ୟ, ନିଯୁକ୍ତି ଓ ପରିବେଶ ନିରାପତ୍ତା

ଆମ ଜିଲ୍ଲାର ମୁଖ୍ୟ ଫସଲ ଧାନ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ନାମ ମାତ୍ର ଚାଷୀ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଧାନ ଚାଷ ଏକ ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହି ପରିସ୍ଥିତି ରେ ଧାନ ଭିତ୍ତିକ ସମନ୍ୱିତ କୃଷି କରିବା ପାଇଁ ଚାଷୀ ଭାଇମାନେ ପନିପରିବା ଚାଷ, ଫଳ ଚାଷ, ଫୁଲ ଚାଷ, ମହୁମାଛି ପାଳନ ଓ କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ କରି ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ରୋଜଗାର ର ଆଶା କରିପାରିବେ ।

ସମନ୍ୱିତ ଚାଷ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ଚୟନ

- ବାଲିଆ, ଦୋରସା, ହାଲୁକା ମାଟି
- ଜଳସେଚନ ବ୍ୟବସ୍ଥା
- ସୁରକ୍ଷିତ ପରିସ୍ଥିତି
- ସହରର ନିକଟତର ସ୍ଥାନ

ଜଳସେଚିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଧାନ ଭିତ୍ତିକ ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ଉପାଦାନର ଏକ ନମୁନା ।

ଧାନ + ମାଛ ଚାଷ + ପନିପରିବା + ଫଳ + ଫୁଲଚାଷ + କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ + ଛତୁ ଚାଷ

ଉତ୍ପାଦକତା (ବର୍ଷକୁ ହେକ୍ଟର ପିଛା)

ଖାଦ୍ୟ ଫସଲ : ୧୬-୧୮ ଟନ୍	ମାଛ ଓ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି : ୦.୪-୦.୫ ଟନ୍
ପଶୁ ଖାଦ୍ୟ : ୫-୬ ଟନ୍	ମାଂସ (ବତକ ଓ କୁକୁଡ଼ା) : ୦.୫-୦.୬ ଟନ୍

ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟମ ପରିବାର ପାଇଁ (୨ ବୟସ୍କ + ୨ ପିଲା), ଏହି ପ୍ରଣାଳୀ ଖାଦ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ମେଣ୍ଟାଇବା ପରେ ମାସକୁ ୭୦୦୦-୮୦୦୦ ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର ଦେଇପାରିବ ।

ଡ଼ିଜାଇନ୍ ପରିକଳ୍ପନା

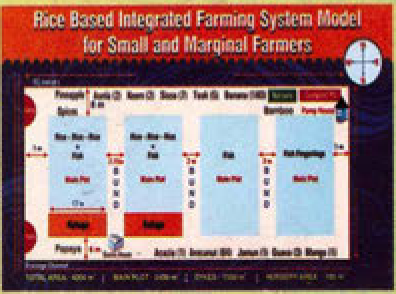

ଏକ ଏକର ଚାଷ ଜମି ଯେଉଁଥିରେ ୪ ଟି ମୁଖ୍ୟ ପ୍ଲଟ (୫୦୦ ବର୍ଗ ମିଟର) ଧାନ ଫସଲ ପାଇଁ ଓ ୨୪୦୦ ବର୍ଗ ମିଟରର ମାଛ ଯାଆଁଳା ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ହୁଡ଼ାର ବ୍ୟବଧାନ (୧.୨ ମି. ଲମ୍ବା ଓ ୨ ମିଟର ଚଉଡ଼ା) ତିଆରି କରନ୍ତୁ ।

ହୁଡ଼ା ଟେକିବାପରେ ଯେଉଁ ଗଡ଼ାଣି ହେଲା ସେଥିରେ ଆମେ ଘାସଲତା, ପରିବା ଓ ଡ଼ାଲି ଜାତୀୟ ଫସଲ ମଧ୍ୟ କରିପାରିବା ।

ତିଆରି କରିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ପ୍ରାୟ ୭୦,୦୦୦/-

ସ୍ଥାୟୀ ରୋଜଗାର ପାଇଁ ଚାଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟ

ଧାନ- ଧାନ- ଧାନ

ଖରିଫ ଋତୁରେ ଅଧିକ ଅମଳକ୍ଷମ ଧାନ କିସମ (ଦୁର୍ଗା/ ସାରଳା/ ଗାୟତ୍ରୀ); ରବି ଋତୁରେ ନବୀନ ଓ ଖରାଦିନରେ ବନ୍ଦନା ଲଗାନ୍ତୁ ।

ଅଧିକ ରୁ ଅଧିକ ଖତ (୫ ଟନ୍/ ହେକ୍ଟର) ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ।

ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁଯାୟୀ ସାର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତୁ । ବିଭିନ୍ନ କିସମର **ମାଛଚାଷ** ଖରିଫ ଋତୁରେ ମାଛ ଯାଆଁଳ କିସମ (କାତଲା, ରୁହି, ମିରିଗାଲି) ଏକ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ଲଟ୍‌ରେ ଛାଡ଼ନ୍ତୁ ।

ମାଛ ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଧାନ କୁଣ୍ଡା ଓ ଗୋବର ଖତ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ।

ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ା ଚାଷ

ଖରିଫ ଋତୁରେ ପନିପରିବା -

କଖାରୁ, ଝୁଡ଼ଙ୍ଗ, ପିଆଜ, ଭେଣ୍ଡି, ବାଇଗଣ ଲଗାନ୍ତୁ । ଶୀତ ଦିନରେ କୋବି, ଟମାଟୋ, ଗାଜର, ମୂଳା, ଧଣିଆ, ପାଳଙ୍ଗ ଓ ମେଥି ଶାଗ ଲଗାନ୍ତୁ । ଖରା ଦିନରେ କାକୁଡ଼ି, କଖାରୁ ଓ ତରଭୁଜ ଲଗାନ୍ତୁ । ମକା ମଧ୍ୟ ଲଗାଇପାରିବେ ।

ଡ଼ାଲି ଜାତୀୟ ଫସଲ : ମୁଗ, ବିରି ଗଡ଼ାଣିଆରେ ଓ ହୁଡ଼ାରେ ହରଡ଼ ଲଗାନ୍ତୁ ।

ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ାରେ ଫସଲ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମ

ଭେଣ୍ଡି - ମୂଳା - ଟମାଟୋ - ଲଙ୍କା - ମକା

ଭେଣ୍ଡି - ଟମାଟୋ - ବନ୍ଧାକୋବି - ଶାଗ

ପୋଇଶାଗ - ବାଇଗଣ - ପିଆଜ - ମକା

ଝୁଡ଼ଙ୍ଗ - ଲଙ୍କା - ହଳଦୀ - ଅଦା - ଫୁଲକୋବି

ଫଳ ଚାଷ : କଦଳୀ (ଜି-୯, କେଭେଣ୍ଡିସ୍) ଦୁଇ ଧାଡ଼ିରେ ଲଗାନ୍ତୁ (୧୫୦-୧୬୦ ଟି), ଅମୃତଭଣ୍ଡା (ହନି ଡ଼ିଉ, ପୁସା ଡ୍ୱାର୍ଫ), ୬୦-୭୦ ଟି ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିରେ ଏବଂ ଅନ୍ତ ଚାଷ ହିସାବରେ ସପୁରୀ ପଣସ, ପିଜୁଳି ।

ଗଛ : ଶାଗୁଆନ (୫ ଟି), ନିମ୍ବ (୧ଟି), ଗୁଆ ଗଛ (୪୦ଟି), ଅଁଳା (୨ଟି), ୧୦ ଫୁଟ୍ ଅନ୍ତରରେ ଲଗାନ୍ତୁ ।

ଛତୁ

୪-୬ ଟି ଛତୁ ବେଡ଼ ଛାଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଲଗାନ୍ତୁ (୧ମି. x ୧ମି.)

କୁକୁଡ଼ା ଓ ବତକ ପାଳନ

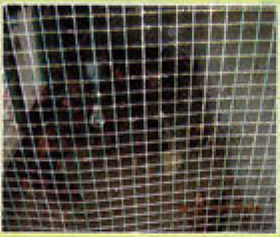

ବତକ ଘର : ଗୋଟିଏ ବତକ ଘର କରି (୫ମି. x ୫ମି. x ୫ମି.) ୭୦ ଟି ବତକ ରଖିପାରିବେ ।

ବାଡ଼ି ଅଗଣାରେ କୁକୁଡ଼ା ପାଳନ କରିପାରିବେ । ୧୦ x ୧୦ x ୧୦ sq.ft. ରେ ୫୦ଟି କୁକୁଡ଼ା ରଖିପାରିବେ ।

ମହୁମାଛି ପାଳନ

ମହୁମାଛି ଶସ୍ୟ ଜାତୀୟ ଫଳ ଗଛରେ ପରାଗମ କରିଥାଏ ଯଦ୍ୱାରା ଫଳ ଉତ୍ପାଦନ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଥାଏ । ଫୁଲରୁ ପରାଗ ସଂଗ୍ରହ କରି ମାଛି ମହୁ ତିଆର କରିଥାଏ । ବ୍ୟବସାୟିକ ଭିତ୍ତିରେ ମହୁମାଛି ପାଳନ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ସମନ୍ୱିତ ଫସଲ - ପଶୁ ସମ୍ପଦ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀ

ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି, ସହରୀକରଣ ଓ ରୋଜଗାର ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ଅଣ୍ଡା ଓ ମାଂସର ଚାହିଦା ଯଥେଷ୍ଟ ବଢ଼ିଛି । ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷାକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ ସହିତ ପଶୁଧନର ଉତ୍ପାଦନ ବଢ଼ିବାର ଆବଶ୍ୟକ ରହିଛି । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଫସଲ ଉତ୍ପାଦନ ସହିତ ପଶୁପାଳନ ଅନେକ ଆଗରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ୟମ । ପଶୁ ଗୋବରରୁ ଖତ ମିଳେ ଯଦ୍ୱାରା ଫସଲ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ମାଟିର ଉର୍ବରତା ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ପଶୁପାଳନ ସାଧାରଣତଃ କ୍ଷୀର, ମାଂସ, ଅଣ୍ଡା ପାଇଁ କରାଯାଏ ତଥା ଗାଇ, ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା, କୁକୁଡ଼ା ଆଦି ପାଳନ କରାଯାଏ ।

ପରିବାର ର ଖାଦ୍ୟ ନିରାପତ୍ତା ପାଇଁ ଫସଲ ଏକକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଓ ଲାଭ ବିବରଣୀ

ଉଦ୍ୟୋଗ	ମାପ	ସମୁଦାୟ ଆୟ	ଉତ୍ପାଦନ ଖର୍ଚ୍ଚ	ମୋଟ୍ ଆୟ
ଧାନ + ଡାଲି ଫସଲ	୨ ହେକ୍ଟର	୧,୭୬,୦୦୦	୧,୧୯,୩୮୦	୫୬,୬୨୦
ହଳଦ଼ି + ଆଳୁ	୦.୪ ହେକ୍ଟର	୮୦,୮୦୦	୩୧,୯୮୮	୪୮,୮୧୨
ଧାନ + ଟମାଟୋ + ଭେଣ୍ଡି	୦.୬ ହେକ୍ଟର	୨,୩୭,୩୦୦	୧,୦୫,୦୭୨	୧,୩୨,୨୨୮
ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ା ଚାଷ (ଅମୃତଭଣ୍ଡା ଓ ସଜନା)	୧୦୦ ଗଛ + ୩୦ ଗଛ	୨୩,୦୦୦	୮,୧୦୨	୧୪,୮୯୦
ଛତୁ ଚାଷ	୨୪୦ ପାଳଛତୁ ୩୬୦ ଧିଙ୍ଗିରୀ	୩୩,୬୦୦	୨୧,୨୧୦	୧୨,୩୯୦
ବତକ	୬୦୦ଟି	୯୬,୦୦୦	୪୬,୮୫୩	୪୯,୧୪୩
ଗୋପାଳନ	୧ ଯୋଡ଼ା ବଳଦ + ୨ଟି ଗାଈ	୭୯,୨୦୦	୬୦,୦୦୦	୧୯,୨୦୦
ମାଛ	୦.୨ ହେକ୍ଟର	୧,୦୮,୦୦୦	୩୫,୦୦୦	୭୩,୦୦୦
ମହୁ	୫ଟି ବାକ୍ସ	୫,୦୦୦	୨,୭୫୦	୨,୨୦୦
	ସମୁଦାୟ	**୭,୪୨,୯୦୦**	**୪,୩୦,୩୫୫**	**୩,୧୨,୫୪୫**

ମୋଟ୍ ଆୟ = ୩,୧୨,୫୪୫

ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱାରା ଜୈବିକ କୃଷିର ପ୍ରୋତ୍ସାହନ

ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପଦ୍ଧତିରେ ଫସଲ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ, ପଶୁ ମାନଙ୍କର ମଳ ଓ ମୂତ୍ର, ଜିଆ ଖତର ବ୍ୟବହାରରେ ମାଟିର ସୁରକ୍ଷା କରିବା ସହିତ, ଚାଷ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ହ୍ରାସ ଓ ପରିବେଶ ଅନୁକୂଳ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ବାୟୋଗ୍ୟାସ୍ ଉତ୍ପାଦନ

ପଶୁ ଗୋବରର କମ୍ପୋଷ୍ଟ୍ ଉତ୍ପାଦନ, ଭର୍ମିକମ୍ପୋଷ୍ଟ ସହିତ ବାୟୋଗ୍ୟାସ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରି ପରିବାରକୁ ଆଲୁଅ ଯୋଗାଇବା ସହିତ ଓ ଜାଳେଣିର ଖର୍ଚ୍ଚ କମ୍ କରିପାରିବେ ।

ସମନ୍ୱିତ କୃଷି ପ୍ରଣାଳୀକୁ ଆଦୃତ କରାଇବା ପାଇଁ ଆମର ଯୋଜନା

ସମ୍ବଳର ସର୍ବେକ୍ଷଣ କରିବା

- ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସ୍ଥାନର ଚିହ୍ନଟ ଗ୍ରାମୀଣ ସହଭାଗୀ ଅବଧାରଣା ସ୍ଥାନର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ
- ଅନୁସନ୍ଧାନ
- କ୍ଷେତ୍ର ପରୀକ୍ଷଣ
- ସୂଚନା ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟା

ଜନସାଧାରଣର ନିଜସ୍ୱ ସହଭାଗିତା

ଉପକରଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା

- ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା
- ଚାଷ ଉପକରଣ (ବିହନ, ସାର, ଔଷଧର ଉପଲବ୍ଧ)

ବଜାର ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଉପସଂହାର : ବିଭିନ୍ନ କୃଷି ଓ ଆନୁସଙ୍ଗିକ କୃଷି ଭିତ୍ତିକ ଉଦ୍ୟୋଗ ଆଦୃତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଆମର ଉତ୍ପାଦନ ପଦ୍ଧତି ତ ନିଶ୍ଚିତ ବଦଳିବ ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ରୋଜଗାର ଓ କୃଷି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସହିତ ଖାଦ୍ୟ ନିରାପତ୍ତା ମଧ୍ୟ ମିଳିପାରିବ ।